

EDITORIAL

Předvánoční čas snad poskytne alibi pro lehčí tón tohoto editoriale (jakož i fakt, že recyklují a doplňují svůj starší text uveřejněný před lety na internetu). A snad neurazím autory tohoto čísla; ti kritičtější necht' to berou alespoň tak, že vedle mého banálního a nevážného textu ještě více vynikne vážnost a propracovanost jejich příspěvků.

Potvrdí to většina herců: lépe se hrají záporné role. Ta možnost rozehrát před publikem své stíny má v sobě něco omamně lákavého... A potvrdí to většina komentátorů právních předpisů: lépe se píše o předpisu vadném, plným chyb a kazů. Ta možnost rozehrát před publikem své stíny má totiž v sobě něco omamně lákavého...

Skvělý podklad v tomto směru představuje známá „vyhláška o zabíjení špačků“ (vyhl. č. 294/2006 Sb., o odchýlném postupu pro usmrcování špačka obecného), která je patrně nejujtipnějším předpisem českého právního řádu. Budu ji tedy brát vážně.

Nálety hladových špačků na vinice představují jednu z největších starostí každého pěstitele. Krom bezprostředních škod způsobených konzumací hrozí je třeba pamatovat na škody vzniklé následně – např. tím, že na poškozených bobulích bují plísň.

K odrazení špačků lze využít metody pasivní, např. sítě. Ty ovšem špačci díky své inteligenci často překonají. Mezi účinnější, aktivní, způsoby ochrany vinice před špačky patří jejich plašení. Tradiční bylo zapojení hlídačů (hotařů) zahánějících hejna špačků střelbou slepými náboji či práskáním biče.

Dnes se k plašení využívají spíše automatická „děla“, jež pomocí propan-butanové bomby odpalují ohlušující rány. Zatímco špačci si vůči těmto zvukovým efektům pozvolna vybudovali rezistenci, obyvatelé vinařských obcí plašící zařízení udržují v pochopitelné nervozitě. Zvuková kulisa řady vinařských vesnic na podzim připomíná válečnou bitvu. Zvláštní oblibě u místních se pak těší ti vinaři, kteří ve snaze ušetřit krok či ranní spánek nechají zařízení v provozu i přes noc.

K plašení se také používají elektronická zařízení reprodukcující hlasy predátorů či samotných špačků (vyjadřují strach, bolest či varování). Nejde přitom o nějakou zásadně novou metodu plašení. Již v dřívějších dobách se objevuje její drastická „analogová“ forma: oslepený špaček byl zavřen do klece zavěšené na vinici a svým agonickým křikem děsil své přilétávající druhy.

Plašení špačků reprodukcemi hlasů predátorů či depresivních špačků velmi zaměstnává správní orgány (a také správní soudy) v Německu. Dobře dokumentovaný případ

s řadou doprovodných dokumentů lze nalézt na adrese <http://www.starenabwehr.de/> (čtenáře by mohl nalákat i slibný název jedné pasáže z webu, která zní jako z Cimrmana: Auseinandersetzung um die präventive automatische Dauerbeschallung als Vogelaabwehr-Methode im volxheimer Weinbau).

Zvukové metody plašení se ovšem ukazují jako málo efektivní a spíše se zdá, že větší rozruch působí mezi dotčenými obyvateli či mezi angažujícími se právníky než ve špačcích hejnech. Nabízí se pak ultima ratio – ostrá střelba do špaččího hejna jako údajně jediná účinná odrazovací metoda.

Špaček se ovšem nepočítá za lovnou zvěř, je ptákem volně žijícím. Jeho odstřel je proto možný jen na základě výjimky, kterou právní úprava eufemisticky a (alespoň pro komercialistu) obłudně označuje pojmem „odchylný postup“. Pro lovce potom volí podobně mrazivé označení – „osoba uplatňující odchylný postup“.

Výjimku ze zákazu likvidace může stanovit individuální rozhodnutí vydané na základě § 5 b zákona o ochraně přírody a krajiny. Pro území vinařské oblasti Morava (s výjimkou vinic nacházejících se na území Národního parku Podyjí) přichází navíc v úvahu postup upravený zmíněnou ministerskou vyhláškou.

Budme za takový předpis vděční. Tolik odstrašující kazuistiky na minimálním prostoru (vyhláška čítá pouze pět paragrafů, z toho ten poslední, pátý, se týká účinnosti) se hned tak nevidí. Doslovný výklad ustanovení vede k mnoha komickým absurditám; vyhnout se jim můžeme jen za použití zdravého rozumu. Vyhláška názorně ukazuje limity právní regulace, jakož i směšnost ambicí o vyřešení neřešitelného.

Úsměvy čtenáře vyvolá již úvodní „něžná“ proklamace(!), podle které „účelem usmrcování není snižování početních stavů špačka obecného lovem, ale zvýšení účinnosti střelby jako metody plašení jedinců špačka obecného“. Z pohledu zastřeleného špačka velmi uklidňující, bohužel smrtelně. Odstřel má být dále prevencí závažných škod na úrodě révy vinné na vinicích (úprava zde tedy nepamatuje na ostatní druhy rév a odrůdy interspecifické, naštěstí však dále takové omezení neobsahuje, když střelbu omezuje na „vinici“ a pás kolem ní).

Předpis od 1. 7. 2006 poskytuje „licence to kill“, která má – jak jinak – své instrumentální, časové, lokální, personální, věcné a administrativní předpoklady.

Pojďme nejprve k podmínkám instrumentálním (§ 2 vyhlášky). Nástrojem likvidace může být toliko broková lovecká zbraň, popř. zbraň kombinovaná. Špaček může být likvidován střelbou. Není tedy možné srazit nízko letícího nebo na zemi pochodujícího špačka pažbou zbraně. Vůbec již nepřichází v úvahu házení kamení, drtivé sevření v pěstí pivotmana, střelba z praku nebo kuše a jiné ekologické způsoby zabití špačka...

Ke střílbě lze využít toliko střely s broky do velikosti 2,5 mm včetně. Vystřelit lze přitom pouze dvakrát. Není sice jasně řečeno, zda jde o omezení v rámci jednoho dne, jedné sezóny či snad života střelce („dědo, tak už si konečně poďte střelit...“). Ze závěrečné věty § 2 vyhlášky (která ale také stojí za to: „odchylný postup lze uplatňovat opakovaně v případě návratu hejna do dohledu střelce“) však dovodíme, že se tím myslí odražení každého jednotlivého náletu.

Střílet lze pouze na okraje hejna. Takto ostřelováno může být ovšem pouze hejno „čítající odhadem minimálně 1000 špačků obecných v dohledu osoby uplatňující odchylný postup“. Ověření správnosti či nesprávnosti „odhadu“ je u standardního hejna fakticky nemožné (pomíjím ta malá hejna o pár jedincích, která tak nějak patří ke každé větší vinici). Snad jen lovec počítající způsobem „jeden, dva, tři, čtyři, tisíc“ může počítat se sankcí...

Pozoruhodné je vymezení časových podmínek licence. Doba, kdy se může na špačky střílet, je vymezena rámcově nejen dny – od 15. srpna do 31. října – ale také přesnou denní dobou: střílet lze „po východu slunce“ a „hodinu před západem slunce“. Střelci nezbude než zjistit, kdy v daný den zapadá slunce, což nemusí být až tak problematické. Důvod časového omezení střelby ale není z textu vyhlášky zřejmý, snad jím bude snaha o relativní klid ve vinařských obcích, či fakt, že na sklonku dne již špačci na vinice zpravidla neútočí (osobně potvrzeno). Nebo že by dal tvůrce vyhlášky špačkům přeci jen šanci?

Lokální podmínky aprobovaného odstřelu byly již zmíněny výše. Na špačky lze střílet toliko na vinicích situovaných na území vinařské oblasti Morava, s výjimkou vinic na území Národního parku Podyjí (kam mj. patří vinice Šobes). Střílet se smí buď přímo z vinice anebo z navazujícího „padesátimetrového pásu“.

Zajímavé jsou administrativní předpoklady povolené střelby do špaččích hejn. Odstřel lze uplatňovat za podmínky, že místně příslušný orgán ochrany přírody (tj. příslušný odbor životního prostředí) ověřil a vyhlásil, že se v jeho správním obvodu v období od 15. srpna do 31. října vyskytuje nejméně jedno hejno špačka obecného čítající odhadem minimálně tisíc kusů.

Co se týče personálních předpokladů dle § 4 vyhlášky, mohou odstřel provádět jen myslivci, kteří se předem ohlásí buď osobně anebo prostřednictvím uživatele honitby místně příslušnému orgánu ochrany přírody.

I přes minimální rozsah zavádí vyhláška v § 4 (v posledním paragrafu!) legislativní zkratku – snad s tím, že se může ještě hodit. Konkrétně tak činí ve druhém odstavci těmito slovy: „Odchylný postup mohou uplatňovat fyzické osoby, které jsou oprávněny lovit zvíř z podmínek stanovených zvláštním právním předpisem a které se předem písemně

ohlásí osobně nebo prostřednictvím uživatele honitby místně příslušnému orgánu ochrany přírody (dále jen „lovec“). Striktně viděno, zkratka „lovec“ mohla být zavedena také pro orgán ochrany přírody...

Čtenářsky vděčné jsou i podmínky odstřelu špačků věcného charakteru. Podle § 4 odst. 3 vyhlášky „odchylný postup nelze uplatňovat v případě, kdy je hejno již střelbou vyplašeno a odlétá z vinice“. Doslovný výklad by zde svědčil závěru, že střelba je možná i za mizejícím hejnem, pokud ovšem hejno odlétá z jiných důvodů, než je „vyplašení“. Příklad: hejno je již nasyceno, pomalu a spokojeně odlétá a pozdě přispěchavší střelec za ním pálí z čiré pomstychtivosti.

Předpis pak uzavírá druhý věcný předpoklad: „podmínkou uplatnění odchylného postupu je následné dohledání usmrčených špačků obecných, sejmutí ornitologických kroužků, pokud jsou jimi usmrčení jedinci označeni a jejich odevzdání místně příslušnému orgánu ochrany přírody s informací o datu a lokalitě zástřelu“. Neprávnicka možná zarazí zvláštní formulace podmínky připomínající Hlavu 22: odchylný postup, tj. zabíjení špačků, je možný za podmínky „následného dohledání“. Teprve sesbírání mrtvolek, odstranění případných kroužků a jejich předání orgánu má být tedy definitivní aprobační celého postupu. Pro právníka je ovšem jasný důvod této zvláštní „odkládací podmínky legality“: vyhláška se totiž touto formou pokoutně pokouší stanovit další povinnosti, což ale není v silách podzákoného předpisu.

Dobrý vtíp se pozná i podle toho, jak lehce tvoří své deriváty. Jeden známý vinař mi vyprávěl, že měl text vyhlášky (jen holý věcný text vykopírovaný z internetu) ve svém sklepe. V rámci degustací text nahlas předčítával k pobavení svých hostů. Jednou ale narazil: jeden z hostů se – na rozdíl od zbytku – vůbec nesmál. Naopak se kabonil o to víc, čím více se bavili ostatní. Vyhlášky se tiše zastával slovy jako „není všechno špatně“ nebo „na formě až tolik nezáleží, hlavně že to funguje“... Ten muž byl... ministr podepsaný pod vyhláškou.

Můj závěr k vyhlášce vůbec není odsuzující. Naopak se sluší autorovi předpisu bez ironie poděkovat. Předpis dobře funguje: jeho cílem bylo umožnit relativně šetrný odstřel špačků, což – zdá se – v praxi vcelku plní. Navíc je účinný již přes deset let a nebyl zatím novelizován. A k tomu ještě dobře pobaví – a nám škodolibcům dá na chvíli zapomenout na naše vlastní chyby a nedostatky. Od právního předpisu snad ani nemůžeme chtít více.

Závěrečné poděkování ovšem náleží špačkům. Bez nich by tento příspěvek nikdy nevznikl.

Josef Kotásek